

KISAS-I ENBİYÂ

(Hz. Eyüp, Hz. Şuayip ve Hz. Musa Kıssaları)

İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM

Dr. Mehmet Mustafa Karaca

Ankara 2022

Kısas-1 Enbiyâ

(Hz. Eyüp, Hz. Şuayip ve Hz. Musa Kıssaları)
İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım

Yazar

Dr. Mehmet Mustafa Karaca

ISBN: 978-625-7305-85-3

1. Baskı

Ekim, 2022 / Ankara

Yayın Sertifika No

46683

Matbaa Sertifika No

46682

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 449

Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Baskı ve Cilt

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	7
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	9
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	11
GİRİŞ.....	13
1. Kısas-ı Enbiya ve Türk Edebiyatında Kısas-ı Enbiya Tercümeleri.....	13
1.1. Sa'lebî'nin Kısası'l-Enbiyâ Adlı Eserinden Yapılan Tercümeler.....	13
1.1.1. Aydınoglu Mehmet Bey Adına Yapılmış Tercüme.....	14
1.1.2. Ebu'l-Fazl Mûsâ b. Hâcî Hüseyin el-İznikî Tarafından Yapılan Tercüme.....	15
1.1.3. Muhammed b. Yûsuf b. Mustafa El-Çerkezî es-Saydavî Tarafından Yapılan Tercüme.....	15
1.2. Kisâ'î'nin Kitâbu Bed'i'd-Dünyâ ve Kısasü'l-Enbiyâ Adlı Eserinden Yapılan Tercümeler.....	16
1.3. Nisâbü'rî'nin Kısasü'l-Enbiyâ Adlı Eserinden Yapılan Tercümeler.....	17
1.4. Ahmed Cevdet Paşa'nın Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârîh-i Hulefâ Adlı Eseri.....	18
1.5. Diğer Bazı Kısas-ı Enbiya Tercümeleri.....	18
1.6. Üzerinde Çalışma Yapılan Yazma Eser.....	19
METİN KURULUŞUNDA İZLENEN YOL.....	19
ESERİN BAZI DİL VE İMLA ÖZELLİKLERİ.....	20
METİN.....	25
DİZİN.....	63
SONUÇ.....	197
KAYNAKLAR.....	199
TIPKIBASIM.....	203

ÖN SÖZ

Çoğunlukla insanın ve evrenin yaratılışından son peygamber Hz. Muhammed'in vefatına kadar geçen dinî olayların ve peygamberlerin hayatlarının anlatıldığı eserlere kısas-ı enbiya adı verilmektedir. İnsanların ibret alması amacıyla kaleme alınan bu eserler tarih boyunca toplum tarafından çok ilgi görmüş, okunmuş, dinlenmiş ve çoğaltılmıştır.

İslamiyet'in kabulünden sonra Türk edebiyatında görülen bu türün ilk örneği 1310 yılında Rabguzî tarafından Harezmi Türkçesiyle kaleme alınmış *Kıyas-ı Enbiyâ*'dır. Edebiyatımızdaki ilk örneği Harezmi sahasında görülmekle beraber daha yoğun olarak Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış ve günümüze kadar ulaşmış bu eserlerin pek çoğu çeşitli yönleriyle akademik çalışmalara konu olmuş ve metin neşirleri yapılmıştır.

Elinizdeki bu çalışma Millî Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz A 3226/1 numarada *Kıyas-ı Enbiyâ* adıyla kayıtlı eser üzerine yapılmış bir incelemeden meydana gelmektedir. Çalışma, *Giriş*, *Metin* ve *Dizin* olmak üzere üç bölümden meydana gelmektedir. *İnceleme* bölümünde kısas-ı enbiya türü hakkında muhtasar bilgi verilmiş, Türkiye ve dünya kütüphanelerinde bilinen kısas-ı enbiya tercümeleri tanıtılarak eserin dil ve imla özellikleri ortaya konmaya çalışılmıştır. *Metin* bölümünde eserin çeviri yazısı yapılmıştır. Çalışmanın *Dizin* bölümünde ise eserin söz varlığını ortaya koymak amacıyla gramatikal dizin hazırlanmıştır.

Bu çalışma yayına hazırlanırken başta eseri çalışmak üzere bana veren ve metin kuruluşunda yardım ve desteklerini gördüğüm Dr. Erol Çelik'e, karşılaştığım zorluklarda zaman zaman fikirlerine başvurduğum ve desteklerini gördüğüm Prof. Dr. Ahmet Navmedov'a, Doç. Dr. Hasan Gültekin'e, Doç. Dr. Ali İhsan Yapıcı'ya, Doç. Dr. Erkan Salan'a, Doç. Dr. Hasan Karaca'ya, Öğr. Gör. Gökhan Türk'e, Dr. Cihan Doğan'a, Dr. Harun Kaya'ya, her zaman manevi

desteklerini hissettiğim Sayın Olcay Kılavuz'a, Fatih Erdem'e, Murat Naci Öncel'e, kardeşlerim Muzaffer Karaca ve Nuri Karaca'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Özellikle doktora eğitimimden itibaren bilgi, tecrübe ve anlayışıyla daima desteklerini gördüğüm saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Fatma Özkan'a ve üzerimde emeği bulunan bütün hocalarıma saygı ve şükranlarımı sunarım. Son olarak çalışmalarım nedeniyle zaman zaman ihmal ettiğim aileme, eşime ve kızım Emine Gülce'ye sabır ve anlayışları için teşekkür ederim.

Dr. Mehmet Mustafa KARACA

KAYNAKLAR

- Ata, A. (1997). *Nāşıru'd-dīn bin Burhānu'd-dīn Rabgūzī Kışasu'l-Enbiyā (Peygamber Kıssaları), I. Giriş-Metin-Tıpkıbasım*. Ankara: TDK Yayınları; II. Dizin. Ankara: TDK Yayınları.
- Bayraktar, N. (2007). Sa'lebî'nin Kasâsu'l-Enbiyâ Adlı Eserinin Ebu'l-Fazl Mûsâ bin Hâcî Hüseyin İznîkî'ye Ait Tercümesi Üzerine. *Türk Dilleri Araştırmaları*, (17), 83-97.
- Bayraktar, N. (2008). *Ebü'l-Fazl Musa bin Hacı Hüseyin İznîkî Kasasü'l-Enbiyâ Tercümesi*. Ankara: Ebabil Yayınları.
- Budu, M. (2014). Kastamonu İl Halk Kütüphanesinde bulunan Türkçe Kasasü'l-Enbiyâ'nın dil incelemesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Budu, M. (2019). Ebû İshâk İbrâhîm b. el-Mansûr b. Halefi'l-Müzekkir en-Nisâbûrî'nin Kısasü'l-Enbiyâ Tercümesi (Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Budu, M. (2020). Türkçe Kısasü'l-Enbiyâ Tercümeleleri ve Ebû İshâk İbrâhîm B. El-Mansûr B. Halefi'l-Müzekkir En-Nisâbûrî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının Türkçe Tercümesi. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 60 (1), 71-95.
- Cemiloğlu, İ. (2000). *14. Yüzyıla Ait Bir Kısas-ı Enbiyâ Nüshası Üzerinde Sentaks İncelemesi*. Ankara: TDK yayınları.
- Eldemir, M. (2011). Muhammed bin Yûsuf: Kısasü'l-Enbiyâ I: İnceleme-metin-dizin. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erarslan, K. (2012). Kisa'i'nin Kitabı Bed'i'd-Dünya ve Kısa'sı'l-Enbiya Adlı Eserinin İstanbul'daki Tercümeleleri. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 18(0), 125-132.
- Hacıeminoğlu, N. (1961). Sa'lebî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının tercümesi üzerinde bir gramer denemesi:1a-50a varakları üzerinde. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (11), 47-66.

- Hacıeminoğlu, N. (1962). Sa'lebî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının tercümesi üzerinde bir gramer denemesi II. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (12), 185-204.
- Hacıeminoğlu, N. (1964). Sa'lebî'nin Kısasü'l-Enbiyâ'sının tercümesi üzerinde bir gramer denemesi: fiil., İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (13), 99-122.
- Kaba, Hüseyin. (2021). *Kışaş-ı Enbiyâ İnceleme-Edisyon Kritikli Metin-Dizin-Tıpkıbasım*. Doktora Tezi. Düzce: Düzce Üniversitesi.
- Karaca, M. M. (2021). Tarihî Türkçe Metinlerde Farsça İzafet ve Atıf Tamlamalarında Görülen Dudak Uyumu ve Çeviri Yazı Üzerine Birkaç Öneri. *Journal of Turkology*, 31- Özel Sayı, 115-130.
- Karaca, M. M. (2022). Eski Anadolu Türkçesinde Görülen Bir Dilbilgiselleşme Örneği: "Vardı". *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 30, s. 105-111.
- Karataş, A. (2013). *Kısas-ı Enbiyâ Peygamber Kıssaları (İnceleme - Tenkitli Metin - Tıpkıbasım)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı.
- Menek, S. (2011). Muhammed bin Yûsuf: Kısasü'l-Enbiyâ I: İnceleme-metin-dizin. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ocak, F. (2020). *Kisâî'nin Kıyasu'l-Enbiyâsı'nın Mustafâ Efendi İbni İmirzâ el-Bolevî tercümesi (1b-100b) inceleme-metin-değerlendirme-sözlük*. Bolu: Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Paçacıoğlu, B. (2016). *VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcılığı*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Steingass, F. (1998). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beyrut: Typopress.
- Türk Dil Kurumu. (2009). *Güncel Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yılmaz, E., Demir, N. (2005). Bir Sa'lebî Çevirisi (Kısas-ı Enbiya: TDK Nüshası). *International Journal of Central Asian Studies*. (Editor in Chief: Choi Han-Woo), (10)1, 1-8.
- Yılmaz, E., Demir, N., Küçük, M. (2013). *Kısas-ı Enbiya*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Elektronik Kaynaklar:

URL-1: <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/manuscripts/catalog/details/331874?SearchType=2> (Eriřim Tarihi: 01.04.2022).

URL-2: <https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/manuscripts/catalog/details/332894?SearchType=2> (Eriřim Tarihi: 01.04.2022).

Kubbealtı Lugatı: <http://www.lugatim.com/> (Eriřim Tarihi: 10.04.2022).

Türk Dil Kurumu Derleme Sözlüğü: <https://sozluk.gov.tr/> (Eriřim Tarihi: 20.04.2022).

Türk Dil Kurumu Tarama Sözlüğü: <https://sozluk.gov.tr/> (Eriřim Tarihi: 28.04.2022).

Ötüken Türkçe Sözlük: <http://www.otukensozluk.com/> (Eriřim Tarihi: 30.04.2022).